

אבל מותר דינר ממטלטלי לא, והיות ואין כאן דינר מקרקעי, לא יטלו בני הראשונה כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכרין", אלא בני השניה בלבד נוטלים את כתובת אמן.

ומר — רבי שמעון — סבר: אפילו דינר מטלטלי חשוב "מותר דינר", והיות ויש כאן דינר מטלטלי, אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן.⁽²⁾

ופרכינן: ומי מצית אמרת הכי, שלדעת רבי שמעון די ב"מותר דינר" ממטלטלים!?

והתנן בהדיא במשנה הבאה לא כן:

דתנן: רבי שמעון אומר: אפילו יש שם נכסים שאין להם אחריות [מטלטלים] אין כלום להיחשב "מותר דינר", עד שיהא שם נכסים שיש להן אחריות יתר על שתי הכתובות — דינר.⁽³⁾

אלא הכא במאי עסקינן כגון שהיה שם מותר דינר שהיה משועבד לבעל חוב,

ואחת במותו, אין להם "כתובת בנין דכרין", ולכן אף אם יש שם מותר דינר לא יטלו בני הראשונה כנגד כתובת אמן.⁽¹⁶⁾

דוחה הגמרא: לא כאשר פירשת את מחלוקת תנא קמא ורבי שמעון, דפליגי בדין "אחת בחייו ואחת במותו" וכפלוגתת בן ננס ורבי עקיבא!

אלא דכולי עלמא — תנא קמא ורבי שמעון — סברי, שאחת בחייו ואחת במותו יש להן "כתובת בנין דכרין" כשיש שם מותר דינר מעבר לשתי הכתובות.

והכא במאי עסקינן כגון שהיה שם מותר דינר ממטלטלין ולא מקרקעות, ובדינר מקרקעי קמיפלגי, כלומר: מחלוקתם היא אם צריך שיהא אותו מותר דינר ממקרקעי דוקא או לא.⁽¹⁾

מר — תנא קמא — סבר: מותר דינר ממקרקעי — אין, אכן ל"מותר דינר" ייחשב כיון שהוא מעין "כתובת בנין דכרין" הנגבית רק מן הקרקע.

מותר, והיה לגמרא לומר "בדינר מטלטלי קמיפלגי", וכעין לשון הגמרא בהמשך "בדינר משעבדי קמיפלגי", וראה מה שכתב שם.

2. כתבו התוספות, שהיתה יכולה הגמרא להקשות: אם כן היה לו לרבי שמעון לומר "כיון שיש שם מותר דינר", ולא "אם יש שם מותר דינר", וכעין שהקשתה הגמרא בהמשך, אלא שהגמרא מקשה קושיא יותר טובה.

3. כתב הריטב"א: פירוש, והא לישנא משמע דרבי שמעון בעי דינר מקרקעי ולא תנא קמא, וסתמא, מתניתא לא פליגי אמתניתין.

כתובה נעשית מותר לחברתה, ואילו לדעת תנא קמא ורבי שמעון כתובה אינה נעשית מותר לחברתה, שיטה מקובצת.

16. בשיטה מקובצת הביא בשם תלמיד הרשב"א שכתב, שלא הקפידה כאן הגמרא לפרש תחילה את דברי תנא קמא ונכדרך שעשתה הגמרא בכל האוקימתות]; וראה מה שכתב בזה בעל ה"שיטה מקובצת".

1. בעל ה"שיטה מקובצת" נתקשה בלשון הגמרא "בדינר מקרקעי קמיפלגי" דלשון זה משמע שנחלקו אם דינר מקרקעי הוה מותר או לא, ואינו כן אלא שנחלקו אם דינר מטלטלי הוה

ופרכינן: **והא רבי שמעון** "אם יש שם מותר **דינר**" הוא **דקאמר**, הרי שלדעת רבי שמעון אין די בפחות מדינר!?

וכי תימא: לעולם הכא במאי עסקינן כגון שיש שם מותר פחות מדינר, **ואיפוך** את פירוש מחלוקתם מכפי שסברנו עד כה, וכך נחלקו:

נשא את הראשונה ומתה, נשא את השניה ומת הוא, באין בניה של זו — היינו בני הראשונה, ולא בני השניה כפי שסברנו עד כה — לאחר מיתה ונוטלין את כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכרין" לאחר שיטלו בני השניה את כתובת אמן, כי אף במותר פחות מדינר סגי.

ורבי שמעון חולק ואומר: אם יש שם מותר "דינר" אלו נוטלין כתובת אמן, ואלו נוטלין כתובת אמן, ואם לאו — אלא שיש שם פחות מדינר — חולקיין בשוה.

אי אפשר לומר כך, כי **תנא קמא דמתניתין נמי "דינר" קאמר** במשנה הבאה, וכמו ששינינו: "היה שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן וכו", רבי שמעון אומר וכו" (6)?

אלא יש לתרץ כי הנך תרי לישנאי קמאי [כשתי הלשונות הקודמים בפירוש

ובדינר משעבדי קמיפלגי אם חשוב הוא "מותר דינר".

מר — תנא קמא — סבר: דינר **מבני חורין אין**, אכן חשוב הוא "מותר דינר", אבל דינר **ממשעבדי לא**.

ומר — רבי שמעון — סבר: **אפילו דינר ממשעבדי נעשה מותר**. (4)

ופרכינן: **אי הכי** שהברייתא עוסקת כשיש שם מותר דינר אלא שמשועבד הוא, זו שלמדנו בכרייתא **רבי שמעון אומר: אם יש שם מותר דינר** אלו נוטלין כתובת אמן, אינו בדקדוק, שהרי "כיון" **שיש שם מותר דינר מיבעי ליה** לרבי שמעון למימר!?

אלא הכא במאי עסקינן כגון שיש שם מותר פחות מדינר מעבר לשתי הכתובות, **ובפחות מדינר** אם די בו להיעשות "מותר" ולקיים דין "כתובת בנין דכרין" **קמיפלגי**.

מר — תנא קמא — סבר: **דינר אין**, אבל **פחות מדינר לא**, וכיון שאין כאן אלא פחות מדינר, לכן לא יטלו רק בני השניה את כתובת אמן.

ומר — רבי שמעון — סבר: **אפילו בפחות מדינר** די כדי שיתקיים דין "כתובת בנין דכרין", וכיון שיש שם מותר כל שהוא די בזה. (5)

5. תמהו התוספות: הרי אף לפי תירוצ זה יקשה: למה אמר רבי שמעון "אם יש", היה לו לומר: "כיון שיש".

6. כתב הריטב"א: תנא קמא נמי דינר קאמר, פירוש, כדאשכחן ליה במתניתין בהדיא,

4. פירוש: דוקא דינר המשועבד לבעל חוב, אבל דינר המשועבד לכתובה - לא, וכסברת רבה שחילק לעיל בין בעל חוב לכתובה; שהרי אף רבי שמעון לא אמר שיטלו הראשונים את כתובת אמן אלא אם היה שם מותר דינר ממשעבדי, אבל אם לא היה שם מותר דינר, אין הדינר המשועבד לכתובת השניה נעשה מותר.

תמהה הגמרא:

בשלמא אי אשמעינן [הניחא אם היה משמיענו מר זוטרא רק] ש"אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכריין", ולא אשמעינן [ולא היה משמיענו מר זוטרא] שהכתובה של זו שבמותו נעשית מותר לחברתה.

אכן לא היה די בכך, כי הוח אמינא: אי איכא מותר דינר [רק אם יש מותר דינר] מלבד שתי כתובות אלו אין אכן גובים "כתובת בנין דכריין" בני זו שבחייו, אבל אי לא איכא מותר דינר, רק כתובת השניה לבדה — לא, ולכן הוצרך מר זוטרא להשמיענו ש"כתובה נעשית מותר לחברתה", ואין צריך "מותר דינר" אחר.

אלא תיקשי: לישמענין [ישמיענו מר זוטרא רק] ש"כתובה נעשית מותר לחברתה", ואנא ידענא [ומעצמי אני יודע] משום דאחת בחייו ואחת במותו יש להן "כתובת בנין דכריין"!

שהרי לא תמצא שתהיה כתובה מותר לחברתה, אלא כשמתה האחת בחייו והאחת במותו, וכתובת זו שמתה במותו נעשית מותר לכתובת זו שמתה בחייו.⁽⁷⁾

ומשנינן: אי אשמעינן הכי ש"כתובה נעשית מותר לחברתה" לא היינו יודעים ש"אחת בחייו ואחת במותו" יש להן "כתובת בנין דכריין", כי הוח אמינא שבאופן זה הוא שנעשית כתובה מותר לחברתה:

מחלוקתם], ואיפוך את פירוש דברי תנא קמא כאשר הפכנום, כך, שלפי דעתו נוטלים בני הראשונה את כתובת אמן.

כלומר, בשני אופנים יש לפרש את הברייתא:

האחד: כגון שהיה מותר דינר ממטלטלים, ונחלקו תנא קמא ורבי שמעון אם די בזה להיחשב "מותר דינר", ולדעת תנא קמא די בזה, וגובין בני הראשונה את כתובת אמן, ואילו לרבי שמעון אין די בדינר מטלטלים [כאשר סובר הוא במשנה הבאה], ולכן רק אם יש שם מותר דינר ממקרקעי, אז נוטלין שניהן את כתובת אמותיהן.

השני: כגון שהיה שם "מותר דינר" המשועבד לבעל חוב, ונחלקו אם די בזה להיחשב "מותר דינר".

והשתא לא תיקשי: היה לו לרבי שמעון לומר "כיון" שיש שם מותר דינר, שהרי רבי שמעון בא לומר שאין בני הראשונה נוטלין את כתובת אמן באופן זה שעוסקת הברייתא, ורק "אם" יש שם מותר דינר הגון אז נוטלין בני הראשונה את כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכריין".

אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא:

הלכתא:

א. אחת בחייו ואחת במותו יש להן "כתובת בנין דכריין".

ב. וכתובה נעשית מותר לחברתה.

7. כתב רש"י: ואנא ידענא וכו', דאי בשתיהן בחייו דתרוייהו בתורת בנין דכריין אתו

ומסתמא תנא קמא דפליג עליה במתניתין, איהו תנא קמא דפליג עליה בברייתא.

כגון שנשא שלש נשים, ומתו שתיים בחייו ובאין בני זו וזו ליטול כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכרין", והאחת מתה במותו וירשיה נוטלין כתובת אמן כשאר יורשי בעל חוב, והך דמיית לאחר מיתה יולדת נקבה היא ולא בת ירושה היא [זו שמתה במותו לא היו לה בנים זכרים אלא נקבה ילדה, והיא זו שבאה לרשת את כתובת אמה].

ובאופן זה נעשית כתובת זו שמתה במותו "מותר דינר" לשתי הכתובות של אלו שמתו בחייו, ואין כאן חשש של "אתי לאינצויי", שהרי נקבה זו שהיא יורשת את כתובת אמה הרי אין לה זכות ירושה כלל, ומדה לה שתלין על בני האחרות הנוטלים מדין ירושה.⁽⁸⁾

אבל אם היו לו שתי נשים ומתו האחת בחייו ואחת במותו [או שהיה נשוי שלש נשים ומתו שתיים בחייו והאחת במותו], והא

דלאחר מיתה יולדת זכר היא שאף הוא בן ירושה, אימא ליחוש לאינצויי [הייתי אומר: נחוש שמא אם יטלו בני זו שמתה בחייו "כתובת בנין דכרין", יבואו בניה הזכרים של זו שמתה במותו לריב עם בני זו שמתה בחייו, על שנוטלים הם ירושה מעבר לחלקם היחסי בירושה], ולכן לא יטלו בני זו שמתה בחייו "כתובת בנין דכרין".

לפיכך קא משמע לן מר זוטרא ש"אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין"!

מתניתין:

במשנה שלפנינו מתבאר דין "מותר דינר", שלא נזכר עד כאן אלא בגמרא, ומקור הדין הוא מהמשנה שלפנינו.

מני שהיה נשוי שתי נשים, וכתובתה של

הוא, אנו למדים לכאורה, שלמאן דאמר "יסבון תנן" שהיא בפשוטו אכן פריעת חוב, גם "כתובת בנין דכרין" עצמה נעשית מותר לחברתה אילו היינו סוברים "כתובה נעשית מותר", והא דבכל מקום בעינן "מותר דינר" ואין חברתה [או אף היא עצמה] נעשית מותר, בהכרח לומר שלמאן דאמר "יסבון תנן", אין "כתובה נעשית מותר לחברתה"; ואולם ברבינו עקיבא איגר שהובא לעיל בהערות צ ב מבואר לא כן, ראה שם.

8. לפי מה שפירש רש"י לעיל בעמוד ב את הסברא לחלק בין דינר המשועבד לבעל חוב לבין המשועבד לכתובה לענין "מותר דינר", שבעל חוב עדיף כיון שכל יורשי האב משלמים

[פירוש, שאין לומר "כתובה נעשית מותר לחברתה" ב"כתובת בנין דכרין" שאף השניה מתה בחייו, ולעולם אין אנו עוסקים באחת בחייו ואחת במותו; כי באופן זה] לא מצי למימר כתובה נעשית מותר לחברתה, דהא [כתובת השניה שאף היא "כתובת בנין דכרין"] לאו פריעת חוב הוא [אלא ירושה היא], ואי הכא [כשיש שתי כתובות בנין דכרין] לא בעינן מותר [אחר, אלא כתובה אחת נעשית מותר לחברתה], היכא איתקן [שיהיה צורך במותר דינר! ? והרי לעולם תהיה האחת מותר לשניה, ובהכרח שהנידון הוא ב"אחת בחייו ואחת במותו", וכתובת זו שבמותו היא זו שנעשית מותר לכתובת זו שבחייו]. ומדברי רש"י שכתב: דהא לאו פריעת חוב

האחת גדולה משל חברתה, ומתו שתי הנשים בחייו, ואחר כך מת הוא —

ויתומים של בעלת הכתובה הגדולה מבקשין כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכרין", ואין שם ירושה אלא כדי שתי כתובות —

אין הם זכאים ל"כתובת בנין דכרין", אלא יתומי שתי הנשים חולקין בשוה לפי הגולגולת; ומשום שלא תיקנו חכמים "כתובת בנין דכרין", במקום שמתבטלת לגמרי ירושה דאורייתא בחלוקה שוה לפי הגולגולת.

ואם היה שם בירושה "מותר דינר", שתתקיים בו ירושה דאורייתא בחלוקה שוה בין היורשים — (9)

אלו נוטלים כתובת אמן הגדולה, ואלו

נוטלים כתובת אמן הקטנה, ואת השאר חולקין בשוה.

ואף אם אמרו היתומים בני האשה בעלת הכתובה הגדולה, כשלא היה בירושה "מותר דינר":

"אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר" — כלומר: מעלים אנו את דמי הנכסים לקבלם עלינו ביוקר כדי דינר יתר על שווין (10) — ואומרים כן כדי שיטלו כתובת אמן.

אין שומעין להן, אלא שמין את הנכסים בבית דין, ואם כפי שומא זו לא נותר דינר מעבר לשתי הכתובות יחלקו בשוה את הירושה.

היו שם — מעבר לשתי הכתובות — נכסים בראוי, נכסים הראויין ליפול להן בירושה מאבי אביהם, (11) ולכשתצורף ירושה זו היא

לאחרים מתוך הירושה, ואילו בכתובה לעצמם הם משלמים, נמצא שבאופן שיש שלוש נשים ולזו שבמותו בת נקיבה, יותר פשיטא שנעשית כתובתה מותר לחברתה מאשר כתובת מי שיש לה בנים זכרים, כי כתובת זו השלישית כמותה כבעל חוב [וכן מבואר ברש"ש לעיל].

9. על פי רש"י לעיל נב ב.

ושמענו לפרש את הטעם שקבעו חכמים שיעור דינר בדוקא, שהטעם הוא משום שבפרוטה לבד אי אפשר שהיא די כדי לקיים חלוקה דאורייתא השוה לכל היורשים, שהרי לא תמצא לכל אחד מן היורשים פרוטה, ואין קיום נחלה דאורייתא בפחות מפרוטה לכל אחד, וכיון שכן, הרי זה דומה למה שאמרו בגמרא קדושין יב א לענין כסף קדושין שהוא בדינר לדעת בית שמאי "ואימא פלגא דדינר, ואימא שתי פרוטות,

כיון דאפיקתיה מפרוטה [מאחר שבפרוטה אי אתה יכול לומר, וכמבואר שם הטעם אליבא דבית שמאי] אוקמה אדינר".

10. א. כגון שהיתה כתובתה של אחת אלף זוז, ושל האחרת חמש מאות זוז, ויש נכסים בערך אלף וחמש מאות זוז, ומציעים בני הכתובה הגדולה: אנו נקח בשביל כתובתנו שהיא אלף זוז נכסים בשוה ערך תשע מאות תשעים ותשע זוז בלבד, ואתם הלא תקחו נכסים בשווי חמש מאות זוז, ונמצא שיישאר אחר שנטול את כתובתנו ואתם את כתובתכם, דינר אחד לחלוקה שוה בין כל היורשים לפי הגולגולת.

ב. טעם הדין שאין הם יכולים לומר כן, מבואר בגמרא צא ב שהוא מטעם הפסד היתומים.

11. כן הוא ברש"י: והרע"ב כתב: כגון עיסקא

שם "מותר דינר" — (12)

הדינר מן הקרקע.

אינן כבמוחזק, אין הם חשובים כאילו כבר מוחזקים הם בידי היתומים בשעת מיתה, שייחשבו ל"מותר דינר".⁽¹³⁾

רבי שמעון אומר: (14)

אפילו אם יש שם מותר דינר מנכסים שאין להם אחריות [מטלטלים], אינן כלום להיחשב "מותר דינר", עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות [קרקעות] יותר על שתי הכתובות דינר, (15) שכשם שהכתובות אינן נגבות אלא מן הקרקע, כך צריך שיהא מותר

מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואחר כך מת הוא, והיה לזו כתובה על סך אלף זוז, ולזו השניה כתובה על סך חמש מאות זוז.

אם יש שם מותר דינר, אלו נוטלין כתובת אמן, ואלו נוטלין כתובת אמן.

ואם לאו, יחלקו בשוה.

המפרש "ראוי" דהיינו ירושת אבי אביהם, הרי ודאי שאינם מוחזקים בשעת מיתה עד שלא מת המוריש.

14. א. יש לפרש את המשך לשון המשנה - על פי דברי הרע"ב ש"ראוי" היינו חוב. מכיון שאמרו חכמים שחוב אינו "מותר" משום שהוא "ראוי", הרי משמע שאם לא משום שהוא ראוי היה חשוב "מותר" דינר, ואף שחוב מטלטלין הוא [כדלקמן צב א "אנן מטלטלי שבק אבון גבך", וראה בתוספות לקמן קב א]; ועל זה בא לחלוק רבי שמעון, ולומר: שכל המטלטלין ואפילו כשהם מוחזקים אינם חשובים "מותר דינר".

שביד אחרים או הלואה, וראה מה שכתב רבינו עקיבא איגר על עיסקא שהזכיר הרע"ב. ויש להסתפק לדעת רש"י, אם חוב חשוב "מותר דינר", שהרי יש לומר כיון שחוב הוא דבר שהם יורשים עכשיו ויכולים הם למוכרו, [רק שהוא נקרא "ראוי" כיון שעדיין לא נגבה], אם כן הוא בכלל "מותר דינר" ואינו דומה לירושה עתידה שבשעת מיתה אין ליורשים שום זכות בה; וראה מה שכתב רבינו עקיבא איגר בזה, ובמה שנסתפק עוד שם בירושה לשיטת הרע"ב.

12. ואפילו נפלה הירושה קודם שחלקו ביניהם, רא"ש ומאירי.

15. א. מבואר מן המשנה בסופה ובתחלתה, שאין "מותר דינר" מועיל אלא אם הוא "יותר על שתי הכתובות", ואף שלכאורה היו יכולים לומר בני הגדולה לבני הקטנה: אנו מותרים על דינר מכתובתנו, ואותו נחלק בשוה, ובשאר הקרקעות [שאינן מגיעות לכדי שתי הכתובות] נקח לפי חשבון היחס שבין הכתובה הגדולה לקטנה.

13. כן פירשו רש"י והרע"ב, ולאפוקי שלא נפרש "אינן כבמוחזק": אין הם כמו נכסים אחרים המוחזקים להם; ולפי מה שפירש הרע"ב ש"ראוי" היינו הלואה, מבואר הלשון היטב, דהיינו שלא תאמר: כיון שזכו בגוף החוב בשעת ירושה הרי הם חשובים "מוחזקים", או משום שהחוב עומד הוא בכירור להיגבות, הרי הוא כאילו הוא מוחזק בשעת מיתה; אבל לרש"י

אומרת הגמרא: הדין הבא פשיטא ואין להסתפק בו –

שאם היו הנכסים מרובין בשעת מיתה ויש שם "מותר דינר" – ונתמעטו קודם ששמו בית הדין את הנכסים, וכגון שהוזל מחירם – (16)

כבר זכו בהן יורשין של הכתובה הגדולה בשעת מיתה ליטול כתובת אמן מדין "כתובת בנין דכרין", שהרי באותה שעה היה שם "מותר דינר".

אך בזו יש להסתפק:

היו הנכסים מועטים בשעת מיתה קודם

ב. לשון המשנה בדברי רבן שמעון בן גמליאל: "יותר על שתי הכתובות דינר", נראית כשפת יתר, שהרי כבר שנתה המשנה "ואין שם אלא שתי כתובות חולקין בשוה, היה שם מותר דינר וכו'", ולא בא רבן שמעון בן גמליאל אלא לומר שאותו מותר דינר היתר על שתי הכתובות צריך שיהיה מנכסים שיש להן אחריות, ואם כן היה לו לומר "עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות" ותו לא.

ויש מי שפירש, שלכאורה דוקא מותר מקרקעין צריך שיהיה "יותר על שתי הכתובות", אבל בדינר מטלטלין לדעת חכמים, אין צריך שיהיה "יותר על שתי הכתובות", אלא אף אם היו שם נכסים שאין בהם כדי שתי הכתובות, ומלבדן דינר מטלטלין שבו מתקיימת נחלה דאורייתא, הרי שיתחלקו בירושת הקרקעות בני בעלת הכתובה הגדולה ובני בעלת הכתובה הקטנה לפי חשבון, ויתחלקו בדינר המטלטלין בחלוקה שוה כירושה דאורייתא; ורק בקרקעות אין שייך שתקיים ירושה דאורייתא, עד שנגבו שתי הכתובות, ונשאר עוד דינר מעבר להם, ומשום שהקרקעות עצמם משועבדות לכתובת בנין דכרין ואין מתקיים בהם ירושה דאורייתא, [ואף ששינוי "מותר דינר", היינו שיישאר דינר שלא נגבה בכתובות הבנין דכרין, אבל אין צריך שיהיה אותו דינר יותר על הקרקעות שכנגד שתי הכתובות].

וזה הוא שאמר רבי שמעון לחכמים: לפי דבריכם אין צריך בכל אופן דינר "יותר על שתי

הכתובות", שאם היה אותו דינר ממטלטלין הרי אין צריך, ולזה אמר רבי שמעון שני כללים: האחד: שיהיה מקרקעות, והשני: שיהיה "יותר על שתי הכתובות".

אלא שבהפלאה [בקונטרס אחרון סימן קיא סק"ב] מבואר, שאף במטלטלין צריך שיהיה מותר על שתי הכתובות, ראה שם מילתא בטעמא.

וכן הוא מוכרח, שאם לא כן לעולם לא תמצא כתובת בנין דכרין שאין לה מותר דינר לדעת חכמים אלא במי שאין בגדיו שוים אפילו דינר, שהרי אם בגדיו שוים דינר כבר נתקיימה ירושה דאורייתא, ועל כגון זה אמרו בכבא מציעא מו א "איכפל תנא לאשמועינן גברא ערטיילאי דלית ליה ולא כלום [נתעסק התנא וטרח להורות לנו הלכה בדבר שאינו מצוי, שיהיה אדם עומד בגורן ערום, רש"י]; ובהכרח כהפלאה שצריך מותר דינר על שתי הכתובות כולן, אבל אם לא היו בנכסים כדי שתי הכתובות, אפילו היה שם דינר מטלטלין אין זה חשוב "מותר דינר".

16. כן פירש רש"י, וכתב רבינו עקיבא איגר בטעם הדבר שלא פירש רש"י שנשתדפו והיינו שנחסר מעט מן הנכסים, שהוא אגב מה שנסתפקו בהמשך הגמרא ב"מועטים ונתרבו", ובעיית הגמרא בהכרח אינה אלא כשהושבח גוף הנכסים [כגון שנתייקרו או "דיקלא ואלים ארעא ואסיק שרטון" כמבואר בראשונים, או

כלומר: תנו להם את כתובתן, שהרי עכשיו מרובין הם הנכסים ויש להם "כתובת בנין דכרין".

אך לא אשנחו יורשי הכתובה הקטנה בדבריו.

אמר להו רב עמרם ליורשי הכתובה הקטנה:

אי לא מפייסיתו להו כאשר ציויתכם, מחינא לכו בסילוא דלא מבע דמא [אכה אותכם בקוץ שאינו מוציא דם בנוקבו בכשר] כלומר: אטיל עליכם שמתא ונדוי.

ששמו בית דין את הנכסים, (17) ונתרבו עד ששמאום בית הדין, וכגון שנתייקרו הנכסים ויש שם "מותר דינר", מאי, האם יהיה דין "כתובת בנין דכרין"? (18)

תא שמע:

דניכסי דבי בר צרצור [נכסיו של בר צרצור] — שמת, והיו בניו מבקשים "כתובת בנין דכרין" — מועטין ונתרבו הו, ואתו לקמיה דרב עמרם —

אמר להו רב עמרם ליורשי הכתובה הקטנה: זילו פייסיהו ליורשי הכתובה הגדולה,

ונתרבו" שנפלה להם ירושה אחר כך מאבי אביהם, דהא ראוי הוא ופשיטא שאין בו כתובת בנין דכרין, וכמו ששינוי במשנתנו בהדיא, אלא כמו שאמרנו.

ב. כתב הרא"ש, שאין להוכיח ממשנתנו שמועטין ונתרבו אינו מועיל מראוי של ירושה, שאין ספק הגמרא אלא כשהושבח גוף הנכסים כגון שהתייקרו או שהשביחו, אבל אם באו להם נכסים אחרים וכגון ירושה בזה אכן לא נסתפקה הגמרא.

ג. הקשה הריטב"א: ויש להקשות, כיון דבמרובין ונתמעטו פשיטא ליה דבתר מעיקרא אזלינן לתועלת כתובת בנין דכרין, למה מסתפקת הגמרא יותר במועטין ונתרבו?!

וראה ביאורים בזה ברמב"ן בריטב"א ובמאירי; וראה בתשובת רבינו עקיבא איגר סימן קפה, שבמרובין ונתמעטו לא נעקרה נחלה דאורייתא, "דאלו ואלו נוטלים מהנכסים אחר מיעוטן לפי ערך, ולא מיעקרא נחלה מהם", ראה שם בד"ה עוד יש לפרש, והובאה בליקוטים לדהף צ ב.

במטלטלין כגון שהושבחה הבהמה], שאם נתרבו הנכסים ממש והיינו שנתוספו נכסים לירושה, הרי את זה כבר למדנו מן המשנה שירושה הבאה להם לאחר מיתה אינה חשובה מותר דינר [דהיינו ראוי לשיטת רש"י עצמו], וכמו שכתב הרא"ש.

ואגב ש"מועטין ונתרבו" היינו שהושבח גוף הנכסים, לכן פירש רש"י גם ב"מרובין ונתמעטו" דהיינו שהופחת ערך הנכסים, ולא שנחסרו על ידי שדפון.

17. לשון המאירי: "נתרבו קודם שיבואו ליטול כתובת אמן, או קודם ששמאום בית דין לכך".

18. א. כתב הריטב"א: מרובין ונתמעטו, שהיו הנכסים ביוקר והוזלו או דאשתדוף, מועטין ונתרבו, שהיו בזול והוקרו, אי נמי כגון דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון, דליכא לפרושי "מרובין ונתמעטו" כגון שנמצאת שדה שאינה שלהם, שהרי אלו מועטין היו מתחילתן אלא שלא נודע עד עתה, [וברש"י במהדורא קמא מבואר לא כן]; וכן אי אפשר לפרש "מועטין

ב. אין המלוה יכול לקחתו בפחות מהמחיר הגבוה ביותר שהוצע על הקרקע.⁽¹⁾

ג. בסופו של התהליך, מוציא בית הדין "שטר חלטאתא" המחליט את השדה ביד הלוקח אותה.

⁽²⁾מעשה בכתובת גברא דהווי מסקי ביה אלפא זוזי [שהיו נושים בו אלף זוז] —

הווי ליה תרי אפרני [היו לו ללווה שני בתים⁽³⁾], זבינהו [מכרום] לשני הבתים לאדם אחד חדא מהבתים במאה זוז, וחדא מהן בחמש מאה זוז.

אתא בעל חוב טרפא לחדא מינייהו [בא בעל החוב וטרף את אחד מהם מן הלוקח], והיתה טירפא זו על פי בית הדין, אך עדיין לא "החליטו" בית הדין את האפדנא ביד המלוה.⁽⁴⁾

הדר קטריף לאידך, כלומר: בא בעל החוב ורצה לטרוף אף את האפדנא השניה עבור יתרת חובו.

שקל הלוקח אלפא זוזי וקא אזיל לגביה דמלוה [נטל הלוקח אלף זוז והלך אצל המלוה], ואמר ליה הלוקח לבעל החוב:

שדרינהו, שלח אותם רב עמרם⁽¹⁹⁾ לקמיה דרב נחמן.

אמר להן רב נחמן: בשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן בשעת מיתה היורשין של הכתובה הגדולה לזכות בנחלת "כתובת בנין דכרין".

ב-צא

כך מועטין ונתרבו, זכו בהן בשעת מיתה יורשין של הכתובה הקטנה לזכות כשאר נחלות בחלוקה שוה, ולא ליתן "כתובת בנין דכרין".

סימן לשמועות הבאות:

א. אלף; ב. ומאה; ג. מצוה; ד. בכתובה; ה. יעקב; ו. זקף; ז. שדותיו; ח. בדברים; ט. עסיקין.

א. אלף:

א. לזה שאין לו ממה לשלם, כותבים בית הדין "שטר אדרכתא" למלוה שיחפש קרקעות משועבדים שנמכרו על ידי הלוה לאחרים, וכשמצא המלוה קרקע, שמין בית הדין את הקרקע ומכריזין שכל הרוצה לקנות יבוא ויקנה, ומוכרין אותו בית הדין לכל המרבה במחיר, והכסף שמתקבל בתמורת הקרקע הולך לפרעון החוב, או שיקחנה המלוה עצמו וישולם חובו בטרופה זו.

19. כן נראה מדברי התוספות רי"ד.

1. שאם לא כן, נמצא הלוקח או הלוה מפסיד.

2. שמועה זו צריכה לימוד היטב בדברי הראשונים כאן, ונתבארה לפום רהיטא.

3. על פי רש"י לקמן צו א ד"ה דארבי, דמשמע

שאפדנא הוא בית, וראה גם בבבא קמא כא א "דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי", ואולם בערוך מבוואר ש"אפדנא" הוא חצר; ורש"י כאן מתיחס לאפדנא בלשון נקבה.

4. רא"ש, ריטב"א, והר"ן כתב כן בשם איכא מאן דאמר.